BO‘LAJAK BOSHLANG‘ICH TA’LIM O‘QITUVCHILARINING KASBIY KOMPETENSIYASINI SMART TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA SHAKLLANTIRISH JARAYONI

Qipchaqova Yorqinoy Hamidjonovna
Farg’ona davlat universiteti
Maktabgacha ta’lim kafedrasi o‘qituvchisi

Annotatsiya
Bo‘lajak boshlang‘ich ta’lim o‘qituvchilarining kasbiy kompetensiyasini SMART texnologiyalar asosida shakllantirish jarayoni tasodifiy yoki alohida raqamli vositalardan foydalanish bilan cheklanib qolmasligi, aksincha, maqsadli, tizimli, bosqichma-bosqich tashkil etiladigan hamda diagnostik jihatdan boshqariladigan pedagogik modelga tayanishi lozim.

Kalit so‘zlar: *kasbiy kompetensiya, raqamli texnologiya, raqamli-texnologik savodxonlik, strukturaviy-funksional pedagogik model, diagnostik-baholash, refleksiya jarayonlari.*

KIRISH

Kasbiy kompetensiya faqat raqamli texnologiyadan foydalanish ko‘nikmasi bilan belgilanmaydi, balki bo‘lajak o‘qituvchining motivatsion-qadriyatli munosabati, nazariy bilimlari, metodik tayyorgarligi, raqamli-texnologik savodxonligi, kommunikativ faoliyati, refleksiv tahlil qilish qobiliyati va amaliy-pedagogik harakatlarining o‘zaro uyg‘unlashgan tizimi sifatida namoyon bo‘ladi. Shu sababli mazkur kompetensiyani shakllantirishda SMART texnologiyalarni oddiy texnik vosita sifatida emas, balki ta’lim maqsadi, mazmuni, metodikasi, amaliyoti va baholash jarayoni bilan uzviy bog‘langan didaktik-pedagogik omil sifatida talqin etish zarur.

O‘zbekiston Respublikasining “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni, oliy ta’lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi hamda “Raqamli O‘zbekiston – 2030” strategiyasi ta’lim sifatini oshirish, raqobatbardosh kadrlar tayyorlash, raqamli ta’lim muhitini rivojlantirish va ta’lim jarayoniga zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini joriy etish uchun muhim normativ-metodik asos yaratadi. Mazkur hujjatlarda belgilangan ustuvor vazifalar oliy pedagogik ta’lim tizimida bo‘lajak o‘qituvchilarning kasbiy kompetensiyasini zamonaviy raqamli ta’lim talablari asosida rivojlantirish zaruratini yanada kuchaytiradi. Shu jihatdan, bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarining kasbiy kompetensiyasini SMART texnologiyalar asosida shakllantirish modeli nazariy bilim, metodik tayyorgarlik, amaliy faoliyat, raqamli texnologiyalar, baholash va refleksiya jarayonlarini yagona pedagogik tizimga birlashtirishi zarur.

Mazkur ishlab chiqilayotgan model strukturaviy-funksional pedagogik model sifatida talqin etiladi. Modelning strukturaviy jihati uning tarkibiy bloklari orqali ifodalanadi. Xususan, unda maqsadli, nazariy-metodologik, mazmunli, jarayonli-texnologik, diagnostik-baholash va natijaviy bloklar o‘zaro uzviy bog‘langan holda namoyon bo‘ladi. Maqsadli blok kasbiy kompetensiyani SMART texnologiyalar asosida shakllantirishning umumiy yo‘nalishi va kutilayotgan natijasini belgilasa, nazariy-metodologik blok mazkur jarayonning ilmiy yondashuvlari, tamoyillari va

konseptual asoslarini aniqlaydi. Mazmunli blok bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchisi egallashi lozim bo‘lgan bilim, ko‘nikma, malaka va kompetensiyalar tizimini qamrab oladi. Jarayonli-texnologik blok esa SMART texnologiyalar, raqamli topshiriqlar, interaktiv metodlar va amaliy faoliyat shakllari orqali mazkur mazmunni ta’lim jarayonida amalga oshirish mexanizmini belgilaydi. Diagnostik-baholash bloki talabaning kasbiy kompetensiyasi rivojlanish darajasini aniqlash, monitoring qilish, baholash va tahlil etishga xizmat qiladi. Natijaviy blok esa model asosida erishiladigan pedagogik samaradorlik, kompetensiya shakllanish darajasi va kasbiy tayyorgarlik sifatini ifodalaydi.

Modelning funksional jihati esa uning ta’lim jarayonida bajaradigan vazifalari bilan belgilanadi. Ushbu model bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarining kasbiy kompetensiyasini bosqichma-bosqich shakllantirish, SMART texnologiyalarni aniq metodik maqsadga yo‘naltirish, talabaning o‘quv-amaliy faoliyatini tashkil etish, uning rivojlanish dinamikasini monitoring qilish, baholash natijalari asosida pedagogik ta’sirni takomillashtirish hamda refleksiv tahlil orqali kasbiy o‘sishni ta’minlash vazifalarini bajaradi. Demak, mazkur model nafaqat raqamli texnologiyalardan foydalanish tartibini belgilaydi, balki ularni kasbiy kompetensiyani shakllantirishga xizmat qiluvchi metodik tizim sifatida boshqaradi.

Bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchisining kasbiy kompetensiyasini shakllantirish murakkab, ko‘p komponentli va uzoq muddatli pedagogik jarayon hisoblanadi. Ushbu jarayonda talaba pedagogika, psixologiya, boshlang‘ich ta’lim nazariyasi va metodikasi bo‘yicha zarur nazariy bilimlarni egallashi bilan birga, ularni real pedagogik vaziyatlarda qo‘llash ko‘nikmalarini ham shakllantirishi lozim. Xususan, bo‘lajak o‘qituvchi o‘quv maqsadini to‘g‘ri belgilash, darsni loyihalash, boshlang‘ich sinf o‘quvchisining yosh, psixologik va individual xususiyatlarini hisobga olish, interaktiv topshiriqlar yaratish, raqamli vositalardan metodik maqsadda foydalanish, o‘quv natijalarini baholash hamda o‘z pedagogik faoliyatini refleksiv tahlil qilish malakalariga ega bo‘lishi zarur. Bu esa kasbiy kompetensiyani shakllantirish jarayonida nazariya, amaliyot va raqamli texnologiyalar integratsiyasini ta’minlashni talab etadi.

SMART texnologiyalarni ta’lim jarayonida tizimsiz, maqsadsiz yoki faqat texnik yangilik sifatida qo‘llash kutilgan pedagogik natijani bermaydi. Masalan, LMS platformaga o‘quv materiallarini joylashtirish, interaktiv test tuzish, multimedia taqdimot tayyorlash yoki virtual doskadan foydalanish o‘z-o‘zidan talabaning kasbiy kompetensiyasini shakllantirmaydi. Agar ushbu vositalar o‘quv maqsadi, boshlang‘ich ta’lim metodikasi, talabaning faol o‘quv-amaliy harakati, baholash mezonlari va refleksiv tahlil bilan bog‘lanmasa, ular faqat tashqi texnik faoliyat darajasida qolib ketadi. Bunday holatda texnologiya ta’lim mazmunini chuqurlashtiruvchi va kompetensiyani rivojlantiruvchi vosita emas, balki o‘quv jarayoniga qo‘shilgan formal element sifatida namoyon bo‘ladi.

Shu bois SMART texnologiyalardan foydalanishda asosiy e’tibor ularning tashqi ko‘rinishi yoki texnik imkoniyatlariga emas, balki qaysi metodik vazifani bajarishi, qanday pedagogik muammoni hal etishi va talabaning kasbiy kompetensiyasi rivojiga qanday ta’sir ko‘rsatishiga qaratilishi lozim. Raqamli vosita darsni ko‘rgazmali qilish,

interaktivlikni ta’minlash, differensial topshiriqlar yaratish, o‘quv natijalarini tahlil qilish, teskari aloqa berish, refleksiyani tashkil etish yoki kasbiy vaziyatni modellashtirish kabi aniq didaktik funksiyalarni bajargandagina metodik ahamiyat kasb etadi. Aks holda, SMART texnologiyalar ta’lim jarayonining mazmuniy va metodik sifatini oshirish o‘rniga, faqat texnik bezak vazifasini bajarishi mumkin.

Bu borada P.Mishra va M.Koehler tomonidan ishlab chiqilgan “TPACK yondashuvi alohida ilmiy-metodik ahamiyatga ega. Mazkur yondashuvga ko‘ra, raqamli texnologiyalardan samarali foydalanish texnologik bilim, pedagogik bilim va fan mazmuniga oid bilimlarning o‘zaro integratsiyasi asosida yuzaga keladi”. Demak, bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchisi uchun texnologiyani bilishning o‘zi yetarli emas; u mazkur texnologiyani qaysi mavzuda, qanday yoshdagi o‘quvchilar bilan, qanday metodik maqsadda, qanday topshiriq shaklida va qanday baholash mezonlari asosida qo‘llashni ham bilishi kerak. Aynan shu integrativ yondashuv SMART texnologiyalarni kasbiy kompetensiyani shakllantirishning samarali vositasiga aylantiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Qipchaqova Yorqinoy Hamidjonovna Smart texnologiyalar asosida bo‘lajak boshlang’ich sinf o‘qituvchilari kasbiy mahoratini shakllantirish modeli. Maktabgacha va maktab ta’limi (2025-yil 10-son) C.1364-1367

2. Qipchaqova Yorqinoy Hamidjonovna Boshlang’ich sinf o‘qituvchilarining kasbiy mahoratlarini smart-texnologiyalar asosida shakllantirish metodikasi Farg‘ona metodika maktabi (2025-yil 2-son) C.179-185

3. Qipchaqova Yorqinoy Hamidjonovna Bo‘lajak boshlang’ich sinf o‘qituvchilarining kasbiy mahoratini SMART texnologiyalar asosida shakllantirish metodikasining hozirgi kundagi zaruriy ahamiyati. Farg‘ona davlat universiteti. Innovatsion tadqiqotlar axborotnomasi (2026-yil 5-son) C.16-22

4. Qipchaqova Yorqinoy Hamidjonovna ANALYSIS OF FOREIGN EXPERIENCE AND MODERN REQUIREMENTS IN DEVELOPING THE PROFESSIONAL COMPETENCE OF PROSPECTIVE PRIMARY SCHOOL TEACHERS BASED ON SMART TECHNOLOGIES THE MULTIDISCIPLINARY JOURNAL OF SCIENCE AND TECHNOLOGY VOLUME-5,ISSUE-12 (2026-yil, 25 Fevral) C.1453-1456

5. Yorqinoy Hamidjonovna Qipchaqova PEDAGOGICAL AND PSYCHOLOGICAL CHARACTERISTICS OF DEVELOPING THE PROFESSIONAL COMPETENCE OF FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS JOURNAL OF MULTIDISCIPLINARYSCIENCES AND INNOVATIONS COMPANY: GERMAN INTERNATIONAL JOURNALS ISISMNPNAUCMTBFEARC:T2O7R51:-94,30980 (2026) VOLUME-5,ISSUE-06 C.1019-1023

6. Yorkinoy Hamidjonovna Qipchaqova FORMATION OF THE PROFESSIONAL COMPETENCE OF FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS AS A PEDAGOGICAL NECESSITY INTERNATIONAL BULLETIN OF APPLIED SCIENCE AND TECHNOLOGY IF = 9.2 IBAST ISSN: 2750-3402 IBAST | (2026)Volume 6, Issue 06, June C.22-25

7. Qipchaqova Yorqinoy Hamidjonovna, Kholmurodjonova Dilnoza Dilmurod qizi THE ROLE OF SMART TECHNOLOGIES IN PREPARING FUTURE PRESCHOOL TEACHERS THE MULTIDISCIPLINARY JOURNAL OF SCIENCE AND TECHNOLOGY VOLUME-5,ISSUE-11(2026-yil) C.506-508

8. Qipchaqova Yorqinoy Hamidjonovna THE PEDAGOGICAL SIGNIFICANCE OF SMART TECHNOLOGIES IN TRAINING FUTURE PRIMARY SCHOO TEACHERS International conference on multidisciplinary science VOLUME-3, ISSUE-10 (2025) C.173-174

9. Qipchaqova Yorqinoy Hamidjonovna THE NECESSITY OF SMART TECHNOLOGIES IN THE TRAINING OF FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS IN THE MODERN ERA International Conference on Educational Discoveries and Humanities Hosted online from Moscow, Russia Website: (16th November, 2025) C.144-146

10. Qipchaqova Yorqinoy Hamidjonovna , Sodiqova Masturaxon Xasanovna DEVELOPING MANUAL SKILLS IN PRESCHOOL EDUCATION: A SCIENTIFIC PERSPECTIVE International Conference on Economics, Finance, Banking and Management Hosted online from Paris, France International Conference on Economics, Finance, Banking and Management 24th November, 2025 C.18-20

11. Qipchaqova Yorqinoy Hamidjonovna , Khalilova Dilnozakhon Ne’matjon qizi SOCIAL ADAPTATION OF PRESCHOOL CHILDREN: SCIENTIFIC PERSPECTIVES INTERDISCIPLINE INNOVATION AND SCIENTIFIC RESEARCH CONFERENCE: (15th NOVEMBER, 2025) – Great Britain, London: C.104-106

12. Qipchaqova Yorqinoy Hamidjonovna Ganiyeva Dildorakhon Odiljon qizi THE IMPORTANCE OF THE NEUROPEDAGOGICAL APPROACH FOR PRESCHOOL CHILDREN International Conference on Modern Science and Scientific Studies Hosted online from Madrid, Spain (20th November 2025) C.82-84

13. Y.Qipchaqova BO‘LAJAK BOSHLANG’ICH SINF O’QITUVCHILARINI O‘QITISHDA ONLINE SMART TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH. FARG‘ONA DAVLAT UNIVERSITETI GENDER TENGLIGI TADQIQOTLAR MARKAZI “XOTIN-QIZLARNING JAMIYAT IJTIMOIY-IQTISODIY VA MA’NAVIY-MADANIY HAYOTIDAGI FAOLLIGINI OSHIRISHNING GENDER OMILLARI mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy konferensiya materiallari to‘plami 2025y.C.173-175

14. Qipchaqova. Y.H. BO‘LAJAK BOSHLANG’ICH SINF O’QITUVCHILARINI ONLINE SMART TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA O’QITISH “Inklyuziv transformatsiya sharoitida talabalar ijtimoiy faolligini etnopedagogik manbaalar vositasida shakllatirish tendensiyalari: muammo, yechimlar”Respublika ilmiy-amaliy anjumani (2025-yil,25 oktabr)